

Bahar Şahin Fırat

Σύριοι πρόσφυγες στην Τουρκία – Μια σύντομη αποτίμηση

Νοέμβριος 2015

«Ο πόλεμος αυτός δεν είναι δικός μου! Όσοι αποφάσισαν να ξεκινήσουν αυτό τον πόλεμο χτες, ίδιοι είναι με αυτούς που αποφασίζουν πού και πώς θα ζήσουμε αύριο. Σήμερα, όμως, εμείς είμαστε αυτοί που τυραννιόμαστε. Αλλά μόνο σήμερα, δεν ήμασταν έτσι χτες και σίγουρα δεν θα είμαστε αύριο! Από δω ξεκινάμε τη ζωή μας. Εσείς το λέτε ‘το ταξίδι της ελπίδας’. Ποιος ξέρει σε ποιον σταθμό αυτού του ταξιδιού να βρίσκεται η ελπίδα... Σε κάθε μακρύ ταξίδι είχαμε μεγάλες αναμονές και αβεβαιότητα». (Μια από τις γυναίκες που περιμένουν στον κεντρικό σταθμό λεωφορείων της Κωνσταντινούπολης για να αναχωρήσουν για Αδριανούπολη, [Σεπτέμβριος 2015](#))¹

Με βάση τα πιο πρόσφατα στοιχεία της Υπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, η οποία χαρακτηρίζει την προσφυγική κρίση στη Συρία ως τη μεγαλύτερη που έχει παρατηρηθεί τα τελευταία 25 χρόνια, ο πόλεμος στην περιοχή είχε ως αποτέλεσμα σχεδόν 7,7 εκατομμύρια Σύριοι να εκτοπιστούν σε άλλες περιοχές της

χώρας και να δημιουργηθούν πάνω από 4 εκατομμύρια πρόσφυγες. Με βάση τα ίδια στοιχεία, μέχρι τον Σεπτέμβριο του 2015, υπήρχαν [1.938.999](#)² καταγεγραμμένοι Σύριοι πρόσφυγες στην Τουρκία. Ο αριθμός αυτός αντιστοιχεί σε περίπου 45% του συνόλου του προσφυγικού πληθυσμού και είναι ο μεγαλύτερος αριθμός προσφύγων που φιλοξενείται σε μία και μόνη χώρα. Μόνο τον Ιούνιο του 2015 εισέρευσαν στην Τουρκία 24.000 άτομα, κυρίως από την πόλη Τελ Αμπιάντ και άλλες περιοχές της Βόρειας Συρίας. Το 53% των Σύρων στην Τουρκία είναι ηλικίας κάτω των 18 ετών, ενώ σε ποσοστό άνω του 75% πρόκειται για γυναίκες και παιδιά, που χρήζουν ειδικής προστασίας. Την τελευταία τετραετία υπολογίζεται ότι γεννήθηκαν στην Τουρκία περισσότερα από 60.000 παιδιά Σύριων.

Η Γενική Διεύθυνση Διαχείρισης της Μετανάστευσης του τουρκικού υπουργείου Εσωτερικών ανακοίνωσε τον Αύγουστο ότι 262.134 Σύριοι και Ιρακινοί πρόσφυγες που διαφεύγουν από εμπόλεμες ζώνες φιλοξενούνται σε 25 προσφυγικούς

---

¹http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/371807/3_gocmen_kadin_3_caresizlik_hik_yesi.html

---

² <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>

καταυλισμούς που έχουν δημιουργηθεί σε 10 πόλεις. Ωστόσο, οι αριθμοί μιλούν από μόνοι τους. Το 90% σχεδόν των προσφύγων στην Τουρκία προτιμούν για τον έναν ή τον άλλο λόγο να μην μείνουν στους καταυλισμούς, αλλά να αναζητήσουν τρόπους επιβίωσης στα αστικά κέντρα. Στους προσφυγικούς καταυλισμούς, που εκθειάζονται μάλιστα για τα υψηλά τους πρότυπα, δεν επιτρέπονται επιθεωρήσεις από ανεξάρτητους παρατηρητές. Οι περισσότεροι πρόσφυγες που ζουν εκτός καταυλισμών είναι συγκεντρωμένοι στη μεθόριο, π.χ. Χατάι, Αντέπ, Κιλίς, Ούρφα και Μαρντίν. Στην επαρχία Κιλίς, ο αριθμός των προσφύγων (108.000) σχεδόν ισούται με τον συνολικό αριθμό των ντόπιων κατοίκων (110.000). Η Ούρφα και η Αντέπ αναφέρεται ότι φιλοξενούν τον μεγαλύτερο αριθμό προσφύγων στη μεθόριο, με περισσότερους από 700.000 η καθεμία. Παρότι είναι δύσκολο να παρατεθούν ακριβή στοιχεία, είναι γεγονός ότι πρόσφυγες, κυρίως Σύριοι, υπάρχουν και σε μεγαλύτερες πόλεις, όπως την Κωνσταντινούπολη, τη Σμύρνη, την Αττάλεια, τα Άδανα και τη Μερσίνα. Οι Σύριοι πρόσφυγες που βρίσκονται στην Κωνσταντινούπολη υπολογίζονται σε περίπου 300.000.

Η ζωή των προσφύγων στα αστικά κέντρα είναι πάντως σκληρή. Οι περισσότεροι διαμαρτύρονται για τα υψηλά ενοίκια που αναγκάζονται να καταβάλλουν για απερίγραπτα άθλιες συνθήκες στέγασης. Συχνά, προκειμένου να μειωθεί το κόστος του

ενοικίου, συγκεντρώνονται πολλές οικογένειες μαζί σε μικρές και ακατάλληλες κατοικίες. Σύμφωνα με την AFAD (Αρχή Διαχείρισης Καταστροφών και Καταστάσεων Έκτακτης Ανάγκης, παρά τω Πρωθυπουργώ), ένας στους τέσσερις πρόσφυγες που ζει εκτός καταυλισμών καταφεύγει σε ερείπια ή παραπήγματα, ακόμη και σε σκηνές ή σε εγκαταλελειμμένες φυλακές.³ Τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν είναι η εκμετάλλευση στην αγορά εργασίας (αν ποτέ καταφέρουν να βρουν δουλειά, καθώς δεν έχουν άδεια εργασίας), η περιορισμένη πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας και παιδείας, καθώς και το εντεινόμενο αντιπροφυγικό αίσθημα και η ρατσιστική μεταχείριση από πλευράς της τουρκικής κοινωνίας, που εκδηλώνεται στις καθημερινές τους επαφές. Περισσότερο από όλους πλήττονται τα παιδιά και οι γυναίκες. Σε μια τηλεοπτική συνέντευξη, ένα παιδάκι από τη Συρία που εργάζεται ως μικροπωλητής, όταν ρωτήθηκε πώς του φέρονται οι άνθρωποι, έδωσε την εξής απάντηση: «Δεν μου φέρονται, με μαλώνουν».⁴

Ο βιοπορισμός στην Τουρκία γίνεται όλο και πιο δύσκολος για τους πρόσφυγες, γεγονός το οποίο, ιδίως από τον φετινό Μάιο, κάνει έναν αυξανόμενο αριθμό προσφύγων να επιχειρούν να φθάσουν στην Ευρώπη ρισκάροντας

³ From the Ante-Chamber to the Living Room: A Brief Assessment on NGO's Doing Work for Syrian Refugees. Zümray Kutlu, 2015.

⁴

<http://www.cnntrk.com/video/turkiye/suleymaniyedek-i-bu-harabede-100e-yakin-suriyeli-yasiyor>

ακόμη και τη ζωή τους για να διασχίσουν τα σύνορα ή το Αιγαίο. Η τελευταία απόπειρα των «ξυπόλητων», όπως αυτοαποκαλούνται (μιας ομάδας Σύριων, Ιρακινών και Αφγανών προσφύγων) να φθάσουν με τα πόδια από την Κωνσταντινούπολη στην Αδριανούπολη, μια πόλη στην ελληνοτουρκική μεθόριο, αφού οι ιδιοκτήτες λεωφορείων τους αρνήθηκαν την επιβίβαση, δεν ερμηνεύεται παρά μόνο από την αποφασιστικότητά τους: «Όχι άλλους πνιγμούς!».⁵

Στην πραγματικότητα, με απαρχή την πρώτη ομάδα 252 Σύριων που εισήλθαν στη χώρα τον Απρίλιο του 2011, η Τουρκία εφαρμόζει τη λεγόμενη πολιτική «ανοικτών θυρών» έναντι των Σύριων. Παρότι όμως οι Σύριοι είναι «ευπρόσδεκτοι» και παρότι έχουν επενδυθεί μέχρι στιγμής 6,5 δις δολάρια για την κάλυψη των αναγκών των προσφύγων, οι πολιτικές και η στάση της Τουρκίας έχουν επικριθεί γιατί αδυνατούν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις των περιστάσεων. **Αυτή η αναποτελεσματικότητα οφείλεται κυρίως στο νομικό πλαίσιο. Η Τουρκία έχει μεν υπογράψει τη Σύμβαση της Γενεύης του 1951 και το Πρόσθετο Πρωτόκολλο του 1967 για τη νομική κατάσταση των προσφύγων, πλην όμως την εφαρμόζει με γεωγραφικούς περιορισμούς. Έτσι το δικαίωμα ασύλου περιορίζεται μόνον σε πρόσωπα καταγόμενα από ευρωπαϊκές χώρες και σε καταστάσεις μαζικής εισροής**

προσφύγων. Ως εκ τούτου, η νομική κατάσταση των Σύριων στην Τουρκία δεν ισοδυναμεί με καθεστώς πρόσφυγα. Μάλιστα χαρακτηρίζονται «φιλοξενούμενοι», γεγονός που συνεπάγεται έλλειψη προβλεψιμότητας και επισφάλεια. Αυτό έχει πολύπλευρες συνέπειες. Η ασάφεια που απορρέει από την μη αναγνώριση καθεστώτος πρόσφυγα δεν τους καθιστά απλώς ακόμη πιο ευάλωτους ως ανθρώπους με βασικές ανάγκες, αλλά συνεπάγεται και αδυναμία να προβλέψουν τη διάρκεια της παραμονής τους στην Τουρκία, εφόσον δεν έχουν ούτε το δικαίωμα να υποβάλουν επίσημα αίτηση ασύλου σε τρίτη χώρα. Παρότι η Τουρκία θέσπισε νέο νόμο περί αλλοδαπών και διεθνούς προστασίας και ένα νέο κανονισμό για την «προσωρινή προστασία» πέρυσι, ένας στους τρεις πρόσφυγες στα αστικά κέντρα δεν είναι καταγεγραμμένος και δεν μπορεί να αξιοποιήσει τις υπηρεσίες που προβλέπονται από τον κανονισμό. Πέραν αυτού, τα συγκεκριμένα μέτρα δεν μετέβαλαν σημαντικά την αντίληψη της κρατικής πολιτικής για το θέμα, η οποία εδράζεται στη φιλανθρωπία ή τη λεγόμενη γενναιοδωρία. Η εν λόγω αντίληψη περιγράφεται εύγλωττα από δύο διαφορετικούς εκπροσώπους της τοπικής αυτοδιοίκησης στην Ισλαχίγιε της επαρχίας Αντέπ:

«Το καθεστώς του φιλοξενούμενου σημαίνει ότι οι Σύριοι δεν έχουν δικαιώματα στην Τουρκία και ότι το κράτος διατηρεί το

---

⁵ <http://www.criticatac.ro/lefteast/busofhope-from-istanbul/>

δικαίωμα να αποφασίσει την απέλασή τους ανά πάσα στιγμή».

«Αν είσαι ισχυρό κράτος, αισθάνεσαι οίκτο. Το τουρκικό κράτος λυπάται τους Σύριους, γι' αυτό τους ταΐζουμε και τους επιτρέπουμε να μένουν στην Τουρκία».⁶

Οι συνέπειες αυτής της φιλανθρωπικής πολιτικής «φιλοξενίας» είναι ορατές και στο κοινωνικό επίπεδο. Πρόσφατες έρευνες αποκαλύπτουν ότι το αντισυριακό αίσθημα εντείνεται από την άνοιξη του 2014.⁷ Γίνεται πλέον πιο εμφανές ότι αναδύεται στην τουρκική κοινωνία μια αρνητική άποψη για τους πρόσφυγες, βασισμένη σε κάποιο βαθμό στη δυσαρέσκεια των ντόπιων για το γεγονός ότι η κυβέρνηση διαθέτει πόρους στους Σύριους. Ιδιαίτερα «οι φτωχοί Τούρκοι πιστεύουν ότι, με τους φόρους που πληρώνουν αυτοί, η κυβέρνηση φροντίζει τους Σύριους».⁸ Οι ντόπιοι κάτοικοι των πόλεων στη μεθόριο διαμαρτύρονται για τη βοήθεια και τις υπηρεσίες που παρέχονται στους πρόσφυγες γιατί αισθάνονται παραμελημένοι οι ίδιοι, παρά τη φτώχεια τους. Η παρουσία των προσφύγων θεωρείται ότι αυξάνει τον ανταγωνισμό στην αγορά εργασίας και κατοικίας –όσο περισσότεροι πρόσφυγες, δηλαδή, τόσο ακριβότερα ενοίκια και τόσο χαμηλότερα μεροκάματα. Θα

πρέπει, επίσης, να αναφερθεί ότι ο όρος «Σύριοι» έχει αποκτήσει υποτιμητικές συνδηλώσεις, αναφερόμενος συλλήβδην σε όλους τους πρόσφυγες ασχέτως καταγωγής, ενώ χρησιμοποιείται και αντί των όρων ζητιάνος, διαρρήκτης, εκμεταλλευτής, εγκληματίας, άξεστος κλπ.⁹ Αρκετές φορές η στάση αυτή εκδηλώνεται με βίαιες φραστικές και σωματικές επιθέσεις κατά των προσφύγων και των κατοικιών τους, οι οποίες ενίοτε καταλήγουν σε τραυματισμούς ή και δολοφονίες. Η Διεθνής Αμνηστία, επίσης, επισημαίνει στις εκθέσεις της ότι πάνω από 12 άτομα τραυματίστηκαν θανάσιμα από Τούρκους συνοριοφύλακες στην προσπάθειά τους να διασχίσουν τα σύνορα από ανεπίσημα περάσματα.¹⁰

Οφείλουμε, επίσης, να επισημάνουμε ότι ο προσφυγικός πληθυσμός δεν είναι ομοιογενής. Οι θρησκευτικές και εθνοτικές διαφορές μεταξύ των προσφύγων δεν αποκλείεται να καθορίζουν τόσο τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζονται από το τουρκικό κράτος και την τουρκική κοινωνία, όσο και την πρόσβασή τους στις παρεχόμενες υπηρεσίες από διάφορους φορείς. Οι Γιαζίντι, για παράδειγμα, που διέφυγαν από τις σφαγές του Ισλαμικού Κράτους στο όρος Σιντζάρ το 2014, είναι οι λιγότερο ευπρόσδεκτοι και οι λιγότερο προστατευόμενοι μεταξύ των «φιλοξενούμενων». Δεν είναι τυχαίο ότι ήταν η πρώτη ομάδα που εμφανίστηκε στην

---

⁶ *Syrian Refugees in Turkey*, Şenay Özden. MPC Research Report 2013/05 <http://labs.ozyegin.edu.tr/ozumigs/files/2015/05/Syrian-Refugees-in-Turkey.pdf>

⁷ “Anti-Syrian racism in Turkey”, Doğuş Şimşek. Open Democracy, 27.01.2015. <https://www.opendemocracy.net/arab-awakening/dogus-simsek/antisyrian-racism-in-turkey>

⁸ Şimşek (2015)

⁹ Şimşek (2015), Özden (2013).

¹⁰ <http://amnesty.org.tr/icerik/2/1454/suriye>

Αδριανούπολη για να διασχίσει τα σύνορα και να φύγει από την Τουρκία, πολύ νωρίτερα από τους «ξυπόλητους» τον τελευταίο μήνα. Οι Αλεβίτες και οι Χριστιανοί Σύριοι επίσης αναφέρεται ότι δεν είναι ευπρόσδεκτοι κι αυτός είναι ένας λόγος, μεταξύ άλλων, για τον οποίο οι περισσότεροι Χριστιανοί προτιμούν να καταφύγουν αρχικά στον Λίβανο. Οι εθνοτικές και θρησκευτικές διαφορές των μελών της προσφυγικής κοινότητας επίσης ενδέχεται να διαμορφώνουν τις μεταξύ τους σχέσεις, δεδομένου ότι εξακολουθούν να αντικατοπτρίζουν τις αντιπαράθεσεις που υπήρχαν και στην πατρίδα τους. Αυτό σημαίνει ότι οι σχέσεις μεταξύ Κούρδων και Αράβων Σύριων προσφύγων μπορεί να βασίζονται στην καχυποψία και τη διακριτική μεταχείριση και όχι στη συνεργασία και την αλληλεγγύη. Στο πλαίσιο αυτό, η κατάσταση των Σύριων Ντομ μοιάζει να είναι η χειρότερη όλων.¹¹

Δεδομένου ότι ο πόλεμος στην περιοχή δεν φαίνεται να τελειώνει στο ορατό μέλλον και ότι υπάρχουν ήδη περισσότεροι από 7 εκατομμύρια εσωτερικά εκτοπισμένοι εντός της Συρίας, η εισροή προσφύγων προβλέπεται ότι θα συνεχιστεί τόσο προς την Τουρκία όσο και προς ευρωπαϊκούς προορισμούς –καθώς η Τουρκία δεν είναι μόνο χώρα υποδοχής, αλλά εκ των πραγμάτων και χώρα διέλευσης. Ως εκ τούτου, η Τουρκία είναι ανάγκη να αναθεωρήσει την προσφυγική πολιτική της,

αποδεχόμενη ότι η παρούσα κατάσταση δεν αποτελεί μια παροδική κρίση και να αναπτύξει μια συνολική πολιτική βασισμένη στα ανθρώπινα δικαιώματα. Πολλοί Σύριοι πρόσφυγες δηλώνουν ότι θα ήθελαν να επιστρέψουν στην πατρίδα τους: «Δεν αλλάζω τη χώρα μας με καμία. Δέχομαι ακόμα και τη λάσπη της. Αν τελειώνει ο πόλεμος σήμερα, ούτε στιγμή δεν θα περίμενα για να γυρίσω»¹². Ωστόσο, μέχρις ότου φθάσουν να πληρούνται οι αναμενόμενες συνθήκες στη Συρία, είναι προφανές ότι η Τουρκία και οι άλλες χώρες υποδοχής προσφύγων θα πρέπει να λάβουν τα απαιτούμενα νομικά και πολιτικά μέτρα για να τεθεί τέρμα στην επισφάλεια των ανθρώπων αυτών, οι οποίοι στερούνται νομικού καθεστώτος, και να εφαρμόσουν μακροπρόθεσμες πολιτικές ένταξης, ιδίως στον κοινωνικό / πολιτισμικό τομέα και στην αγορά εργασίας, με σεβασμό στην αξιοπρέπεια αλλά και στη διαφορετικότητά τους όσον αφορά την ηλικία, το φύλο, το μορφωτικό επίπεδο, τα επαγγελματικά προσόντα, τη θρησκεία, καθώς και τις αντίστοιχες ανάγκες τους.

Imprint

Heinrich-Böll-Foundation Greece
Aristotelous 3 54624 Thessaloniki Greece
T +30 2310 28 28 29 F +30 2310 28 28 32
E info@gr.boell.org | www.gr.boell.org

¹¹ <http://www.errc.org/article/new-report-about-the-situation-of-syrian-dom-refugees/4420>

¹²

http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/371807/3_gocmen_kadin_3_caresizlik_hik_yesi.html